

Відповіді
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
на зауваження проєкту експертного висновку ГЕР 03
про результати акредитаційної експертизи освітньої програми
1928 Культурологія,
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 034 Культурологія

Висловлюємо щиру вдячність членам ГЕР за ґрунтовний аналіз, змістовні пропозиції й відзначення сильних сторони ОПП. Рекомендації слугуватимуть покращенню реалізації ОПП та невпинному розвитку культури якості. Водночас надаємо коментарі та аргументи проти окремих позицій звіту:

Рекомендації ГЕР	Коментар Університету
<p>Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми Рекомендації відсутні</p>	<p>Дякуємо експертам за високу оцінку проектування та цілей ОПП Культурологія.</p>
<p>Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми 2.5. Доцільно збільшити кількість практичної складової для здобувачів. Щодо відповіді ЗВО «...опитування здобувачів 2020 р. не є переконливим, оскільки 30% здобувачів, що брали в ньому участь, навчалися лише на 1 курсі, 26,7% - на 2 курсі за ОПП попередньої редакції. Опитування здійснювалося з метою моніторингу ОПП, результати якого вплинули на оновлення освітньої програми». Доцільно відповідним відділам формувати більш чіткі питання, щоб мати повноцінну картину підготовки здобувачів. Якщо практична підготовка відбувається на третьому курсі, чи доцільно ставити питання здобувачам I та II курсів? ГЕР звертається до формування результатів навчання, зазначених у Стандарті: «Обґрунтовувати, розробляти та реалізовувати культурні події та проєкти з дотриманням законодавства та у відповідності до визначених мети та завдань», яке логічно звертає увагу на практичній складові підготовки фахівців за напрямом навчання. Рекомендації:</p>	<p>ОПП передбачає обов'язковий ОК Виробнича практика в обсязі 3 кредити, що не суперечить вимогам Стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 034 Культурологія, який взагалі не містить вимог щодо обов'язкової практики. Сьогодні в законодавчому полі не існує жодного документу, який би зобов'язував ЗВО у проектуванні ОП першого бакалаврського рівня за спеціальністю 034 Культурологія впроваджувати практику в обсязі конкретної кількості кредитів ЄКТС</p> <p>Практична підготовка відбувається не лише завдяки Виробничій практиці. ОПП Культурологія містить обов'язкові практично-орієнтовані ОК Культурні інститути та культурна політика, Менеджмент соціокультурної діяльності, Соціологія культури, Людина в полікультурному суспільстві, Popular Culture Studies: масова культура та культура повсякденності, Contemporary information technologies in the field of culture and theory and practice of media culture загальною кількістю 29 кредитів. Під час опанування цих дисциплін студенти здійснюють аналітичні дослідження культурних інститутів, проблем культурної політики, ціннісних засад національних культур, кейс-стаді, розробляють індивідуальні та колективні проєкти. Крім цього є низка вибірових дисциплін з вираженим практичним спрямуванням. Зокрема із Переліку №5 студент може обрати одну з двох пропозицій або Практикум з культурних проєктів, або Практикум з арт-менеджменту (кожен по 6 кредитів), які проводяться на базі культурних інституцій. Низка ОК передбачає відвідування різних культурних інституцій та написання рецензій на культурні події (наприклад, Історія музичного мистецтва – відвідування вистав в Національному театрі опери та балету). В межах зазначених обов'язкових і вибірових ОК формуються результати навчання,</p>

Рекомендації ГЕР	Коментар Університету
<p>1.Погоджуємося, що практичну складову формує певна кількість освітніх ОК, проте це відносимо до навчальних дисциплін, а практична складова є невід’ємною при підготовці здобувачів. Щодо вибіркових дисциплін є певна ймовірність, що не всі будуть обрані.</p> <p>2. Погоджуємося з рекомендаціями ЕГ стосовно збільшення кількісного показника в кредитах щодо проходження практики, оскільки такі пропозиції, як свідчить звіт, були наголошені на зустрічах та акцентовані в опитуваннях. Доцільно звернути увагу на чіткості формування поставлених питань або ж розділення їх для покращення програми здобувачам I, II курсів підготовки, у яких практичної складової не було.</p>	<p>зазначені у Стандарті: «Обґрунтовувати, розробляти та реалізовувати культурні події та проекти з дотриманням законодавства та у відповідності до визначених мети та завдань».</p> <p>Отже, вважаємо що практична підготовка за ОПШ відповідає повною мірою стандарту підготовки за спеціальністю 034 Культурологія і не потребує збільшення практики</p> <p>Опитування здобувачів всіх курсів здійснювалося в 2020 р. з метою моніторингу ОПШ, результати якого вплинули на оновлення освітньої програми, остання редакція якої була затверджена в 2021 році. З 2022 р. опитування за освітньою програмою згідно із затвердженим шаблоном здійснюється лише для студентів 4 курсу, що закінчують навчання. Перший випуск за ОПШ Культурологія відбувся в 2022 р.</p> <p>Отже, не бачимо сенсу розділення питання в опитуваннях для студентів різних курсів.</p>
<p>Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання</p> <p>3.3 Звертаємо увагу на наголошенні у звіті ЕГ позиції щодо посилення участі в Міжнародних наукових програмах.</p> <p>Рекомендації:</p> <p>1.Акцентуємо увагу на наявності низки затверджених нормативних документів у ЗВО, які постійно вдосконалюються та оновлюють. Проте доцільно звернути увагу на популяризація неформальної й інформальної освіти та програм академічної мобільності серед здобувачів ОПШ. У наданих документах для ЕГ представлено 3 здобувача в/о, що є позитивною динамікою. Проте доцільно цю цифру збільшувати. Як свідчать подані на запит анкети здобувачів за 2020 р. у п. 4.1. 23.3% респондентів відповіли, що не знайомі в повній мірі з академічною мобільністю.</p>	<p>1. 6 лютого 2023 р вченою радою КНУТШ було затверджено Положення про валідацію і визнання результатів навчання, здобутих у процесі неформальної та/або інформальної освіти у програмах вищої та фахової передвищої освіти КНУТШ. Положення розміщено на сайті Університету http://senate.univ.kiev.ua/?p=2271 і всі учасники освітнього процесу мають до нього доступ. Відповідно, викладачі ознайомлені з ним і можуть реалізовувати його в освітньому процесі.</p> <p>ЗВО давав роз’яснення щодо НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ освіти, а не програм академічної мобільності, в якому було зазначено, «що вважаємо надзвичайно дивною і неправомочною точку зору, за якою слабкою стороною програми є «недостатня популяризація неформальної й інформальної освіти» - програми формальної освіти мають надавати здобувачам освіти ВСЕ необхідне і задовольняти особисті потреби здобувачів без залучення інших освітніх ресурсів. Програми неформальної освіти є АЛЬТЕРНАТИВНИМ до освітньої програми способом здобуття знань та вмінь, Університет має враховувати такі можливості, однак популяризацією програм неформальної освіти спрямованих на досягнення тих самих результатів навчання що здобуваються в освітній програмі нам здається потенційною ознакою корупції».</p> <p>2. Апеляція до анкет здобувачів 2020 р в оцінці ОПШ в 2023 р. виглядає недостатньо обґрунтованою, оскільки за результатами моніторингу було не лише затверджено нову редакцію ОПШ, але й проведено низку інформаційних заходів щодо можливостей</p>

Рекомендації ГЕР	Коментар Університету
<p>Доцільно більш детально подавати інформацію, яка стосується низки програм академічної мобільності та їх можливостей.</p> <p>У відповіді ЗВО важко зрозуміти, чому саме програми академічної мобільності носять ознаки корупції? «Програми неформальної освіти є АЛЬТЕРНАТИВНИМ до освітньої програми способом здобуття знань та вмінь, Університет має враховувати такі можливості, однак популяризацією програм неформальної освіти, спрямованих на досягнення тих самих результатів навчання, що здобуваються в освітній програмі, нам здається потенційною ознакою корупції».</p> <p>Активізувати в межах ОПП «Культурологія» практику зарахування результатів неформальної та інформальної освіти, відповідно до Наказу МОН України №130 від 8.02.2023 та Наказу МОН України № 1136 від 19.12.2022 Про внесення зміни до Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти.</p>	<p>академічної мобільності. Інформація про академічну мобільність міститься на сторінці ОПП Культурологія http://phildep.univ.kiev.ua/ua/view/opp_kultur_bachelor/239/238/2; сторінці кафедри етики, естетики та культурології http://phildep.univ.kiev.ua/ua/view/Ethics_aesth_cult_dept/23/all/23, а саме http://phildep.univ.kiev.ua/ua/article/413 В даному інформаційному пакеті міститься посилання на актуальні пропозиції міжнародної академічної мобільності на сайтах відділу академічної мобільності http://mobility.univ.kiev.ua/?lang=uk та відділу міжнародних зв'язків https://international.knu.ua/%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b0%d0%bc-%d1%96-%d0%b0%d1%81%d0%bf%d1%96%d1%80%d0%b0%d0%bd%d1%82%d0%b0%d0%bc/</p> <p>Свідченням обізнаності в можливостях академічної мобільності є участь 3 студентів в 2021, 2022 роках в програмах академічної мобільності, інформація про це була надана у відомостях самооцінювання та в додаткових документах. Отже, ОПП демонструє траєкторію на постійне вдосконалення.</p> <p>Університет здивований рекомендацією «Активізувати в межах ОПП «Культурологія» практику зарахування результатів неформальної та інформальної освіти» - перезарахування таких результатів здійснюється за заявою здобувачів, а головним завданням ЗВО є забезпечення якості при такому перезарахуванні а не спонукання здобувачів до неформальної освіти. Якщо ступенева програма не може самотужки (без задіяння програм неформальної освіти) забезпечити досягнення запланованих результатів то її слід закрити.</p> <p>З огляду на зазначене, просимо вилучити ці рекомендації</p>
<p>Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою</p> <p>Рекомендації</p> <p>Позитивними складовими даного критерію є те, що здобувачі ознайомлені із всіма складовими навчальних дисциплін, самостійно долучаються до вибору тематики письмових робіт. Акцентуємо увагу на участі здобувачів в різноманітних наукових заходах, що свідчить про зацікавлення науковою роботою.</p>	<p>1. Як вже зазначалося, апеляція до опитування здобувачів у 2020 р. в оцінці ОПП в 2023 р. не є переконливою. За результатами опитування був здійснений аналіз анкет, що було зазначено в матеріалах моніторингу ОПП, які надсилалися як додаткові документи. З 2020 по 2023 р. було проведено низку інформаційних заходів зі здобувачами, регулярно проводяться фокус-групи, на яких надаються роз'яснення щодо змісту ОПП. Регулярно оновлюються й переліки рекомендованої літератури до всіх ОК. Отже, ОПП демонструє траєкторію на постійне вдосконалення</p> <p>2. У відомостях самооцінювання та в надісланих документах було зазначено, що доволі велика кількість студентів ОПП лише в 2021-2022 роках мають публікації у фаховому журналі «Українські культурологічні студії» (6 студентів), надруковані матеріали тез «Дні</p>

Рекомендації ГЕР	Коментар Університету
<p>Здобувачі в/о мають вільний доступ до силабусів та інших необхідних для навчання документів, оскільки вони розміщені у вільному доступі.</p> <p>Доцільно звернути увагу на оновленні рекомендованої літератури в робочих програмах навчальних дисциплін.</p> <p>1. Проте доцільно й детально проаналізувати оприлюднені анкети за 2020 р., де у п.1.3. зазначено, що 10% опитаних не ознайомлені із змістом ОП.</p> <p>2. Також рекомендуємо розширити географію участі в наукових заходах та публікації статей здобувачів.</p> <p>3. Погоджуємося із пропозицією ЕГ стосовно платформи «Triton», оскільки під час зустрічей зі здобувачами було наголошено на недоцільності даного програмного забезпечення.</p>	<p>науки філософського факультету» (7 студентів). Крім того, студенти беруть участь в круглих столах («Мистецтво в контексті культурного діалогу» 2019, "Visual studies in the context of the theory and history of culture" 2021 р.), наукових конференціях, в студентських олімпіадах з культурології (Лященко Д. брав участь у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з культурології), зустрічах (тренінг BootCamp міжнародного проекту «Національний центр розвитку креативного підприємництва» 2020 р., розмова про культуру та культурну політику з виконавчою директоркою УКФ Ю.Федів 2021 р., творча зустріч з автором арт-проекту Ковчег Чорнобиль 2021 р.), форумах (Всеукраїнський Форум молодих вчених Наукова весна 2021. Культура і мистецтво в сучасному світі). Лященко Д. у 2020 р. став стипендіатом Zavtra.UA з 1-м місцем по Україні. Студенти беруть участь в наукових заходах, що проходять в Зеленогурському університеті та наукових семінарах, що проводять іноземні викладачі із провідних університетів світу (Польща, Литва, США, Чилі, Фінляндія тощо), відповідна інформація була надіслана на запит в додаткових документах. З огляду на зазначене, вважаємо, що ОПП демонструє зразкові практики участі здобувачів у наукових заходах, а рекомендацію щодо розширення географії участі у наукових заходах студентів бакалаврського рівня вважаємо надто надмірною.</p> <p>3. Система автоматизації освітнього діловодства Triton є абсолютно ефективною і чудово виконує всі функції, які має виконувати. Вона краща і значно функціональніша ніж поширені в Україні програми цього спрямування. Нам абсолютно незрозуміло чому її названо недоцільною – апеляція винятково до зустрічі зі здобувачами не є обгрунтованою.</p> <p>Вважаємо, що рекомендації за Критерієм 4 включені випадково і просимо членів ГЕР розглянути можливість оцінити ОПП за даним критерієм на рівні А</p>
<p>Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність:</p> <p>Рекомендації</p> <p>5.1 Як свідчить інформація у звіті ЕГ «Під час резервної зустрічі, студентка 4 к. К.Дерюга повідомила, що здобувачі не мають доступу до спеціального журналу з оцінками. Лише на запит здобувача викладач в усному порядку повідомляє про оцінку, або надсилає результати опитування на пошту старости групи чи здобувача. Також</p>	<p>1. У кожного викладача є паперовий Журнал обліку успішності студентів, в якому виставляються поточні оцінки та оцінки, отримані під час контрольних заходів, модулів зокрема. Поточні оцінки повідомляються викладачами після закінчення кожного заняття. У всіх студентів є доступ до системи «Тритон», в якій в персональних кабінетах здобувачів містяться всі оцінки, отримані під час контрольних заходів. Всі поточні оцінки регулярно повідомляються викладачами під час поточного контролю, також оцінки фіксуються в електронних журналах викладачів і є відкритими для здобувачів, які працюють в Google Classroom та в системі електронного навчання філософського факультету http://www.e-philosophy.kiev.ua/ Апеляція винятково до слів однієї студентки не може слугувати про системний збій в оприлюднені інформації про оцінювання за всіма ОК освітньої програми.</p>

Рекомендації ГЕР	Коментар Університету
<p>К.Дерюга зазначила, що іноді бувають неточності у графіку екзаменаційно-залікової сесії, тоді відбуваються «накладки», коли викладач одночасно має бути присутнім на двох заходах. Згодом цю ситуацію узгоджують самі здобувачі з методистом кафедри». Доцільно оприлюднювати, або оголошувати оцінки здобувачів після виконання модулів.</p> <p>Рекомендації</p> <p>1. Акцентуємо увагу на рекомендаціях ЕГ щодо розміщення у на сайті факультету або внутрішній системі журналу з оцінками.</p> <p>2. Доцільно здійснити оновлення «Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у КНУТШ» https://rb.gy/cosmi7, документ представлений датою 3.11.2014 р.</p>	<p>Розміщення у відкритому доступі на сайті факультету всіх оцінок здобувачів є порушенням конфіденційності.</p> <p>Зауваження щодо графіку освітнього процесу повністю незрозуміле. Графіки заліково-екзаменаційної сесії з визначенням конкретних дат, форм і місця проведення (аудиторія або платформи з конкретними посиланнями на відеозустрічі) оприлюднюються за місяць до початку контрольних заходів чого цілком достатньо для планування часу здобувачів і студентів.</p> <p>2. Нам незрозуміло навіщо Університет має наразі оновлювати «Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у КНУТШ» - ми не маємо нарікань щодо нього.</p>
<p>Критерій 6. Людські ресурси Рекомендації відсутні</p>	<p>Дякуємо експертам за високу оцінку людських ресурсів, пов'язаних із забезпеченням ОПІ Культурологія!</p>
<p>Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси</p> <p>7.1 ЗВО створена достатня матеріально-технічна база, що задовольняє сучасні вимоги. В корпусі наявні всі необхідні складові для якісної реалізації навчального процесу (мультимедійні аудиторії; достатня кількість комп'ютерів; доступ до баз даних Scopus, Web of Science; наявність власної електронної бібліотеки; на факультеті наявний лінгафонний кабінет тощо. Проте в формі самооцінювання не зазначено яким чином наявне забезпечення (мультимедійні аудиторії, наявні комп'ютери) реалізовується саме для підтвердження унікальності даної освітньої програми. Доцільно в навчально-методичному забезпеченні оновити</p>	<p>1. Мультимедійні аудиторії активно використовуються для проведення лекцій, оскільки переважна частина ОК передбачає використання презентацій, аудіо, відео-матеріалу. Студенти для семінарських та практичних занять готують результати своїх досліджень, проєктів, що мають візуальні форми презентацій, та які демонструються в спеціально облаштованих аудиторіях. Мультимедійні аудиторії використовуються і для проведення різноманітних круглих столів, зустрічей, наукових конференцій, міжнародних вебінарів. В цих аудиторіях відбувається підсумкова атестація здобувачів програми. Під час карантинних заходів і під час війни зазначені аудиторії активно використовуються викладачами і здобувачами для реалізації ОПІ з урахуванням епідеміологічних вимог та вимог безпеки. Наявні комп'ютери під'єднані до локальної університетської мережі, яка дозволяє студентам мати безкоштовний доступ до баз даних Scopus, Web of Science, електронної бібліотеки, використовувати їх для навчальних цілей – написання різних робіт. Зазначене дозволяє підтвердити, що наявне матеріально-технічне забезпечення повною мірою відповідає унікальності ОПІ.</p>

Рекомендації ГЕР	Коментар Університету
<p>перелік використаної літератури. Подати сучасну літературу, хоча б за останніх 5 років.</p> <p>Рекомендації</p> <p>1. Доцільно продовжити оновлення наявної матеріально-технічної бази, враховуючи специфіку підготовки здобувачів в/о.</p> <p>2. Потрібно оновити списки використаної літератури, акцентувавши увагу на працях за 5 останніх років, позаяк у навчально-методичному забезпеченні наявні праці, що вийшли друком у 2005, 2006, 2007 рр.</p>	<p>У зв'язку з цим не зрозумілою є рекомендація щодо оновлення наявної матеріально-технічної бази, враховуючи специфіку підготовки здобувачів в/о. Вона протирічить висновкам ЕГ, яка зазначила, що «сильними сторонами та позитивними практиками, на думку ЕГ, є: новітня матеріально-технічна база; забезпеченість навчальних приміщень сучасними меблями і технікою; потужні фонди наукової бібліотеки університету; вільний та безкоштовний доступ учасників освітнього процесу до мережі Інтернет на території університету, комп'ютерного парку; високий ступінь діджиталізації освітнього процесу. Останнє, на думку ЕГ, суттєво вдосконалює управління змістом освіти і засобами навчання, забезпечує гнучкість та динамічність освітнього середовища, особливо в умовах карантинних обмежень та воєнного стану. Матеріально-технічна база ЗВО повною мірою забезпечує комфортні умови для реалізації права на освіту ООП, які могли б навчатися за ОПП «Культурологія». ЕГ вважає зразковою практикою той факт, що для забезпечення реалізації права на освіту особами з особливими освітніми потребами в КНУТШ розроблено ряд спеціальних нормативних документів».</p> <p>2. Викладачі постійно оновлюють рекомендовану літературу до ОК, використовуючи праці авторитетних фахівців з культурології та інших наук, свої власні дослідження. Враховуючи недостатність джерел українською мовою, що є характерним для гуманітарних наук загалом, викладачі також пропонують літературу англійською мовою. В списках рекомендованої літератури акцент робиться на першоджерелах теоретиків культури, які є у відкритому доступі і далеко не завжди регулярно перевидаються. Очевидно, що «теоретичний зміст предметної області – система наукових ідей, підходів, концепцій, теорій щодо культури» (стандарт в/о за спеціальністю 034) не можна вибудовувати на сучасних переказах переказів маловідомих авторів, а потребує звернення до фундаментальних робіт класиків гуманітарних наук, які були написані впродовж багатьох років і навіть століть і які не перевидаються кожні п'ять років. Коли мова йде про історію різних культурних практик та історію культури загалом дивним було б ігнорувати фундаментальні дослідження та фундаментальні підручники, написані зокрема авторським колективом кафедри до 2018 року і вимагати писати кожні 5 років нові навчальні посібники та шукати нові класичні першоджерела, які стають класикою лише через перевірку часом.</p> <p>Вважаємо, що зауваження за Критерієм 7 включені випадково і просимо членів ГЕР розглянути можливість оцінити ОПП за даним критерієм на рівні А</p>
<p>Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми</p> <p>Рекомендації відсутні</p>	<p>Дякуємо експертам за високу оцінку внутрішнього забезпечення якості ОПП Культурологія!</p>

Рекомендації ГЕР	Коментар Університету
<p>Критерій 9. Прозорість та публічність Рекомендації</p> <p>1 Підтримуємо рекомендації ЕГ щодо повноцінного наповнення контенту сайту та необхідність започаткування розділу стосовно пошуку інформації про випускників кафедри.</p> <p>2. Погоджуємося з рекомендацією ЕГ щодо оновлення опитувальників для здобувачів вищої освіти, щоб уникнути в подальшому можливих непорозумінь та отримувати повноцінну та достовірну інформацію щодо покращення освітніх програм кафедр та факультету.</p>	<p>1. На сайті факультету та сторінках кафедри і ОПП є вся необхідна інформація: історична довідка про кафедру, результати навчальної, методичної та наукової роботи за останніх 5 років, інформація про викладачів, сертифікати про підвищення кваліфікації викладачів, описи всіх редакцій ОПП, навчальні плани, всі робочі програми, інформація про академічну мобільність, інформація для абітурієнтів, можливість зворотного зв'язку з гарантом та пропозицій щодо ОПП тощо http://phildep.univ.kiev.ua/ua/view/Ethics_aesth_cult_dept/23/all/23 Передбачається, що на сайті факультету буде наповнена відповідною інформацією сторінка про Асоціацію випускників.</p> <p>2. Опитування здобувачів відбувається згідно із Положенням про опитування здобувачів освіти і науково-педагогічних працівників КНУТШ http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poloz_Oputuvanya_2020.pdf, питання до якого формуються за шаблоном, розробленим відповідно до Закону «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2017 р. За № 600; Стратегічного плану розвитку Університету на період 2018-2025 року; Положення про організацію освітнього процесу у КНУТШ; Положення про опитування здобувачів освіти і науково-педагогічних працівників КНУТШ; Положення про систему забезпечення якості освіти та освітнього процесу в КНУТШ. Шаблон опитувальника був розглянутий і рекомендований до впровадження на засіданні Науково-методичної ради Університету 10.12.2020 р. та затверджений проректором з науково-педагогічної роботи Бугровим В.А. 10.12.2020. Впровадженню опитувальника передували пілотні опитування на соціологічному факультеті, і фахівцями з Навчальної лабораторії соціологічних та освітніх досліджень КНУТШ шаблон опитувальника був визнаний як такий, що цілком відповідає вимогам до такого роду документів. Додамо, що структура опитувальника і зміст питань враховує напрацювання в цій галузі провідних університетів Європи. Ми принципово не погоджуємося з оцінкою системи опитування як недосконалої і вважаємо та готові доводити що наявна в університеті система опитувань є інноваційною і має ознаки взірцевості.</p>